

I S T O R I E

James C. VanderKam (n. 1946) predă din 1991 studiul Scripturilor ebraice la Universitatea Notre Dame (Indiana, SUA). Aria sa de interes științific este literatura iudaismului vechi și a Scripturilor ebraice, făcând parte din grupul celor mai buni specialiști în problematica Manuscriselor de la Marea Moartă. A editat treisprezece volume din celebra serie *Discoveries in the Judaean Desert*, fiind unul dintre autorii monumentalei *Encyclopedia of the Dead Sea Scrolls* (2000). A mai publicat: *Studies in the Hebrew Bible and Second Temple Literature* (2000), *An Introduction to Early Judaism* (2001), *The Meaning of the Dead Sea Scrolls* (2002), *From Joshua to Caiaphas: High Priests after the Exile* (2004), *The Dead Sea Scrolls and the Bible* (2012).

JAMES C. VANDERKAM
MANUSCRISELE
DE LA
MAREA MOARTĂ
O ISTORIE ADUSĂ LA ZI

Traducere din engleză
de Sergiu-Adrian Adam

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Dionisie Pîrvuloiu
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Dragoș Dumitrescu, Veronica Dinu

Tipărit la Livco Design

James C. VanderKam
The Dead Sea Scrolls Today
Copyright © 1994, 2010 James C. VanderKam
All rights reserved

© HUMANITAS, 2024, pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VanderKam, James C.
Manuscrisele de la Marea Moartă: O istorie adusă la zi /
James C. VanderKam; trad. din engleză
de Sergiu-Adrian Adam. – București: Humanitas, 2024
Conține bibliografie
Index
ISBN 978-973-50-8409-7
I. Adam, Sergiu-Adrian (trad.)
091

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

Cuprins

Prefața ediției a doua — 9

Prefața ediției întâi — 13

1. DESCOPERIREA MANUSCRISELOR — 17

A. INTRODUCERE — 17

B. DESCOPERIRILE DE LA QUMRAN — 19

1. Prima peșteră — 19

2. Celelalte peșteri — 31

3. Ruinele de la Qumran — 35

4. Metode pentru datarea descoperirilor — 50

2. PRIVIRE GENERALĂ ASUPRA MANUSCRISELOR — 66

A. TEXTE BIBLICE — 66

1. Manuscrise biblice — 67

2. Targumurile — 71

3. Tefilin și Mezuzah — 72

B. TEXTE APOCRIFE ȘI PSEUDOEPIGRAFE — 73

1. Apocrife — 73

2. Pseudoepigrafe — 76

C. ALTE TEXTE — 86

1. Comentarii ale textelor biblice — 87

2. Parafraze — 100

3. Texte juridice — 101

4. Scrieri liturgice — 108

5. Lucrări eshatologice — 114

6. Texte sapiențiale — 117

7. Manuscrisul de aramă (3Q15) — 119

8. Texte documentare — 121

- 3. IDENTIFICAREA GRUPULUI DE LA QUMRAN — 124
 - A. ARGUMENTUL IPOTEZEI ESENIENE — 124
 - 1. Dovezi de la Pliniu cel Bătrân — 125
 - 2. Conținutul textelor de la Qumran:
Practicile și credințele eseniene — 129
 - B. PROBLEMELE IPOTEZEI ESENIENE — 144
 - 1. Procedura de admitere — 145
 - 2. Căsătoria — 147
 - 3. Termenul „esenieni“ — 149
 - C. ALTE TEORII — 151
 - 1. Saduchei — 151
 - 2. Ierusalimul ca origine a manuscriselor — 154
- 4. ESENIENII DE LA QUMRAN — 161
 - A. O SCHIȚĂ A ISTORIEI GRUPULUI DE LA QUMRAN — 161
 - 1. Perioada prequmranită — 162
 - 2. Perioada Qumran — 169
 - B. O SCHIȚĂ A GÂNDIRII ȘI A MODULUI DE VIAȚĂ DE LA QUMRAN — 174
 - 1. Predeterminism — 175
 - 2. Cele două războaie — 176
 - 3. Comunitatea noului legământ — 177
 - 4. Interpretarea Scripturii — 179
 - 5. Închinarea — 184
 - 6. Sfârșitul și cei doi Mesia — 185
 - C. ESENIENII DE LA QUMRAN ȘI LOCUL LOR ÎN IUDAISM — 187
- 5. MANUSCRISELE ȘI VECHIUL TESTAMENT — 201
 - A. TEXTUL BIBLIEI EBRAICE/VECHIULUI TESTAMENT — 201
 - 1. Perioada Bibliei ebraice/Vechiului Testament — 202
 - 2. Dovezile textuale anterioare Qumranului — 203
 - 3. Contribuțiile manuscriselor de la Qumran — 208
 - B. NOI INFORMAȚII DESPRE ISTORIA UNOR TEXTE — 220
 - 1. Cartea Psalmilor — 220
 - 2. Daniel 4 — 226
 - C. UN CANON AL SCRIPTURII — 229
 - 1. Dovezi din afara Qumranului — 230
 - 2. Dovezile de la Qumran — 239

6. MANUSCRISELE ȘI NOUL TESTAMENT —	253
A. INTRODUCERE —	253
B. SIMILARITĂȚI ÎNTRE MANUSCRISE ȘI NOUL TESTAMENT —	258
1. Limbaj și text —	258
2. Personaje —	264
3. Practici —	269
4. Eshatologia —	275
C. CONCLUZII —	286
7. CONTROVERSE PE MARGINEA MANUSCRISELOR DE LA MAREA MOARTĂ —	289
A. EDITAREA ȘI PUBLICAREA MANUSCRISELOR —	290
B. EVENIMENTE ÎNAINTE DE 1989 —	297
<i>Post-scriptum</i> —	309
<i>Indice de nume</i> —	315

Prefața ediției a doua

Au trecut mai bine de cincisprezece ani de la publicarea primei ediții a *Manuscriselor de la Marea Moartă: O istorie adusă la zi*, ceea ce face ca titlul cărții să fie foarte nepotrivit. Începutul anilor 1990 a fost o perioadă fascinantă și, totodată, tulbure pentru cercetătorii manuscriselor: după o pauză foarte lungă, publicarea textelor de la Qumran a fost reluată, de asemenea, au apărut mai multe monografii și articole, iar teoriile conspirației s-au propagat cu repeziune, chiar dacă începuseră deja să fie combătute. Acum, în 2010, la peste șaiszeci de ani de la descoperirea primelor manuscrise și după ce toate au fost publicate, avem o perspectivă mai generoasă asupra chestiunii și a stadiului actual al cercetării acestora.

A doua ediție a cărții *Manuscrisele de la Marea Moartă: O istorie adusă la zi* păstrează structura, stilul și intențiile primei ediții, fiind destinată în continuare publicului larg. Nu am găsit motive pentru a modifica vreunul dintre aceste aspecte, deoarece felul în care a fost receptată prima ediție demonstrează că scopul ei a fost atins. Ea s-a vândut în mai multe exemplare decât se anticipase și a fost tradusă în șase limbi (daneză, germană, italiană, japoneză, polonă și portugheză). Principalele modificări din a doua ediție le menționez aici.

În primul rând, informațiile sunt actualizate, ținând cont de publicarea integrală a manuscriselor și de controversele de după 1994 cu privire la situl de la Qumran, inclusiv o datare mai târzie a ocupării lui de către secta esenienilor și implicațiile care decurg din această cronologie revizuită.

În al doilea rând, bibliografiile de la sfârșitul capitolelor au fost extinse. În al treilea rând, există o secțiune suplimentară cu privire la informațiile pe care manuscrisele ni le oferă despre iudaismul celui de-al Doilea Templu și principalele grupări religioase de la acea vreme.

În al patrulea rând, în multe locuri au fost făcute modificări punctuale în text.

În sfârșit, pentru citatele din manuscrise am folosit cea de-a cincea ediție a traducerii lui Geza Vermes, *The Complete Dead Sea Scrolls in English* (New York/London, 1997). Numerele paginilor din lucrarea aceasta urmează citările volumului lui Vermes.

La final, îmi revine plăcuta sarcină de a mulțumi celor care m-au ajutat în procesul de redactare a celei de-a doua ediții. În primul rând, le sunt recunoscător unor persoane deosebite care, cu ocazia diferitelor conferințe, expoziții ale manuscriselor și a altor evenimente, mi-au transmis cuvinte amabile și sugestii utile. Apoi, vreau să menționez câțiva oameni care au citit textul și au făcut sugestii complexe pentru îmbunătățire: soția mea, Mary VanderKam, care are o aversiune față de diateza pasivă și care mi-a semnalat și alte probleme ale stilisticii mele. Molly Zahn, Ardea Russo, și Kevin Haley (foști sau actuali doctoranzi de la Universitatea Notre Dame), care au alcătuit liste de modificări și sugestii, și pe Monica Brady, care a pregătit manuscrisul, m-a sfătuit în privința mai multor elemente și a citit corecturile. Adresez aici un cuvânt de mulțumire și lui Catherine (Kitty) Murphy, pentru permisiunea de a utiliza

câteva dintre pozele excelente pe care le-a făcut la Qumran și în împrejurimi.

De asemenea, câțiva prieteni au avut amabilitatea de a răspunde întrebărilor mele: Brian Schulz cu privire la *Manualul războiului*, Eileen Schuller în legătură cu *Manuscrisul imnului* din Peștera 1, Eugene Ulrich despre manuscrisele biblice, Sue Sheridan despre cimitir și Marty Abegg și Emanuel Tov în legătură cu unele publicații electronice. În final, vreau să-mi exprim recunoștința față de pricepuții editori de la Eerdmans care au publicat o carte atât de captivantă.

Prefața ediției întâi

Un scriitor mult mai talentat decât mine a spus cândva: „Am găsit și eu cu cale, preaalesule Teofile, după ce am făcut cercetări cu de-amănuntul asupra tuturor acestor lucruri de la obârșia lor, să ți le scriu în șir unele după altele, ca să poți cunoaște astfel temeinicia învățăturilor pe care le-ai primit prin viu grai“ (Luca 1:3–4)*. În ultimul timp, mulți autori au scris despre Manuscrisele de la Marea Moartă și despre diferite detalii ale controverselor care le-au însoțit. Asta a produs confuzie cu privire la ceea ce s-a întâmplat în realitate. Mass-media au tendința de a promova senzaționalul și de a acorda atenție mai curând teoriilor conspiraționiste decât celor științifice. De exemplu, dacă cineva spune că a descoperit, într-un fragment de manuscris, o nouă referință mesianică și că aceasta ar avea consecințe deosebite asupra creștinismului, ziarele vor răspândi știrea aceasta peste tot. Dar dacă cineva ajunge la concluzii rezonabile, lui i se acordă mai puțină atenție. Ținând cont de aspectul acesta am considerat că trebuie să scriu o relatare cronologică despre manuscrise și ce s-a întâmplat cu ele de la mijlocul anilor 1980 până astăzi.

* Textele biblice au fost preluate din ediția Bibliiei Cornilescu revizuită (n. tr.).

În ianuarie 1990, J.T. Milik, unul dintre primii și cei mai buni editori ai manuscriselor, mi-a acordat dreptul de a publica douăsprezece manuscrise care i-au fost încredințate. După ce am primit fotografiile și notele lui, am studiat originalele de la Muzeul Rockefeller din Ierusalim, am analizat materialele pe care Milik mi le-a dat și, împreună cu el, am publicat aceste texte. În martie 1990 am aflat pentru prima dată că manuscrisele deveniseră un subiect controversat. Când am fost întrebat de un reporter al unui ziar dacă aș fi dispus să arăt fotografiile și altora, am răspuns afirmativ. Imediat acest răspuns a fost transmis telefonic și altora, iar comentariul meu a fost publicat și prezentat în mai multe publicații. Se pare că disponibilitatea mea de a arăta și altora fotografiile reprezenta o abatere de la norma generală. Gestul meu a fost numit o mare descoperire. Încă nu pot înțelege de ce ar interzice cineva altor oameni dreptul de a vedea imagini cu fragmentele manuscriselor, dar experiența avută ilustrează tensiunile și problemele produse de interzicerea accesului la manuscrise. Pe măsură ce am aflat tot mai multe detalii despre evoluția cercetării academice din ultimii patruzeci de ani cu privire la manuscrisele din Peștera 4, am început să înțeleg mai bine geneza emoțiilor oamenilor de pe ambele părți ale baricadei.

Această introducere și reactualizare a informațiilor cu privire la Manuscrisele de la Marea Moartă este destinată publicului larg. Am încercat să acopăr subiectele majore de care s-au ocupat cercetătorii manuscriselor și să prezint cele mai recente informații. Liste complete cu textele de la Qumran au început să fie disponibile abia în ultimii ani. Acum, pentru prima dată, dispunem de colecția completă de suluri descoperite în cele unsprezece peșteri. Lucrarea de față a fost scrisă la sugestia lui Jon Pott de la Wm. B. Eerdmans Publishing Company. Îi sunt recunoscător pentru sugestie și că a supervizat procesul de redactare și publicare a cărții.

Scrierea acestei cărți a reprezentat o excelentă ocazie de a revizui și îmbunătăți unele articole pe care le scrisesem deja și de a cerceta anumite teme pe care încă nu le abordasem până atunci. Singurul capitol care urmează îndeaproape structura și conținutul unei publicații anterioare este capitolul 6 „The Scrolls and the New Testament“. El a fost inițial un articol în două părți, care a apărut în *Bible Review* sub titlul „The Dead Sea Scrolls and Early Christianity: How Are They Related?“ (*Bible Review*, 7/6, 1991, pp. 14–21, 46–47; și „The Dead Sea Scrolls and Early Christianity: What They Share?“ (*Bible Review*, 8/1, 1992, pp. 16–23, 40–41). Cele două părți ale articolului au fost republicate ulterior sub titlul „The Dead Sea Scrolls and Christianity“ în volumul *Understanding the Dead Sea Scrolls*, ed. Hershel Shanks, New York, 1992, pp. 181–202. Multe detalii ale acestui articol au fost modificate și s-au făcut multe adăugări pentru actualizarea lui. Capitolul 7 este o relatare personală a ceea ce s-a întâmplat mai ales după 1989. Dacă nu sunt altfel menționate, toate citările din Manuscrisele de la Marea Moartă sunt preluate din Geza Vermes, *The Dead Sea Scrolls in English* (ed. a treia, Sheffield, 1987). La traducerea lui Vermes am adăugat referința din manuscris și numărul paginii corespunzător în lucrarea lui. Adăugirile mele la traducerile lui Vermes sunt indicate prin paranteze pătrate. Pasajele biblice sunt din New Revised Standard Version. Pentru a nu împovăra textul cu note de subsol, am enumerat sursele în notele bibliografice de la sfârșitul fiecărui capitol.

Abrevierile cărților biblice, apocrife și pseudoepigrafe sunt cele folosite de Societatea de Literatură Biblică și Asociația Biblică Catolică, deși nu urmez practica lor de a scrie cu italice titlurile textelor pseudoepigrafe și ale altor texte extrabiblice. În cazul manuscriselor am redat prin numerele arabe coloana (col.) și numerele liniei separate prin punct. Un text poate fi uneori descris prin secvența 4Q175.

Această denumire înseamnă: textul cu numărul 175 din Peștera 4 de la Qumran. Alteori apare o notație mai complexă, de exemplu s-ar putea folosi ceva de tipul 4Q 12–13, 18. Numerele 12–13 fac referire la fragmente care aparțin unei anumite lucrări, iar 1 desemnează coloana 1, iar 8 reprezintă numărul liniei. De cele mai multe ori am evitat astfel de denumiri și am folosit titlurile lucrărilor din engleză utilizate deja de alți autori.

Vreau să mulțumesc acum mai multor persoane. Colegului meu Eugene Ulrich, care a fost implicat în munca de editare a Manuscriselor încă din anii 1980, și care este astăzi unul dintre cei trei editori generali ai proiectului, care mi-a furnizat o mulțime de informații utile din memorie și din dosarele sale. De asemenea, îi sunt recunoscător lui Emanuel Tov, pentru corecturile și sugestiile sale. Vreau să adresez un cuvânt aparte de mulțumire Inei Vondiziano, pentru efortul depus în obținerea fotografiilor care să facă această carte foarte atractivă. Îi mulțumesc și lui Bruce și Kenneth Zuckerman, care mi-au oferit cu generozitate multe fotografii. Soției mele, Mary VanderKam, și socrilor mei, Agnes și Herman Vander Molen, care s-au oboșit să citească manuscrisul acestei cărți și au propus unele modificări și îmbunătățiri. Tuturor le mulțumesc din inimă pentru că m-au ajutat să scriu o carte mai valoroasă decât aș fi scris eu singur.

Descoperirea manuscriselor

A. INTRODUCERE

Teritoriul statului modern Israel nu s-a dovedit propice descoperirii de scrieri antice. Spre deosebire de Egipt și Irak, unde săpăturile arheologice au scos la iveală nenumărate texte, în Palestina nu se găsise practic nimic până în 1947. Au existat totuși rapoarte care spuneau că, în urmă cu mai multe secole, fuseseră descoperite manuscrise în regiunea Ierihonului, în apropiere de Marea Moartă. Origen, cărturar creștin care a trăit între 185 și 254 d.Cr., a studiat în profunzime limbajul textelor biblice. Ca instrument ajutător pentru critica textuală, el a redactat o lucrare gigantică, ce conține, pe coloane paralele, șase versiuni ale Vechiului Testament (în ebraică și greacă). Ea a fost numită *Hexapla* sau cartea sextuplă. Origen spune că cea de-a șasea versiune a Psalmilor (în greacă), pe care a folosit-o în *Hexapla*, fusese găsită într-un vas de lut în apropiere de Ierihon. Făcând referire la același text, Eusebiu, istoric al Bisericii, care a trăit între 260 și 340 d.Cr., spune în lucrarea sa *Istoria bisericească* (6, 16, 1) că o versiune greacă a Psalmilor și alte suluri grecești și ebraice fuseseră descoperite într-un vas de lut la Ierihon, în timpul domniei împăratului roman Caracalla (Antoninus; a domnit între 211 și 217). Mai târziu, pe la anul 800, patriarhul de Seleucia, Timotei I (727–819), scrie o scrisoare către Sergius (mort în aproximativ 805),

mitropolitul (funcție asemănătoare cu cea de arhiepiscop) de Elam, în care spune:

Am aflat de la niște iudei demni de încredere, ce fuseseră instruiți catehumeni în religia creștină*, că unele cărți fuseseră găsite cu zece ani în urmă într-o locuință săpată în stâncă lângă Ierihon. Câinele unui arab plecat la vânătoare, în timp ce urmărea vânatul, a intrat într-o peșteră din care nu a mai ieșit; stăpânul lui a intrat să-l caute și a descoperit o încăpere în care a găsit mai multe suluri într-o stâncă. Vânătorul s-a dus la Ierusalim și a povestit iudeilor întâmplarea aceasta, care au mers în număr mare la Ierihon și au găsit cărți ale Vechiului Testament, dar și alte cărți în scrierea ebraică.

În continuare patriarhul povestește că l-a întrebat pe un expert dacă pasajele din Vechiul Testament, care apar ca citări în Noul Testament, dar care nu se regăsesc printre copiile Scripturilor lui Israel, puteau fi găsite în aceste manuscrise. Expertul i-a răspuns că, într-adevăr, pasajele respective puteau fi întâlnite în acele manuscrise, dar încercarea patriarhului de a obține mai multe informații a rămas fără rezultat. De asemenea, expertul evreu i-a spus: „Am găsit mai mult de două sute de Psalmi ai lui David în cărțile acestea“. Nu putem verifica dacă peștera, descoperită înainte de 800 d.Cr., este una dintre peșterile în care s-au găsit Manuscrisele de la Marea Moartă, aproape 1150 de ani mai târziu, dar paralela este uimitoare, iar descrierea sulurilor se potrivește în unele privințe celor de la Qumran, locul unde manuscrisele au fost descoperite. Unele surse evreiești și arabe fac referire și la un grup medieval de evrei, cunoscut sub numele de „oamenii peșterii“ (*magariyah* în arabă), pentru că învățăturile lor își aveau originea în niște cărți găsite într-o peșteră.

* Persoană care, în primele secole d.Cr, dorind să se creștineze, primește învățătura creștină de la un catehet, de regulă un cleric (n. tr.).